

3-5 Yaş Arası Çocukların Anne Tutumlarının İncelemesi

Ayşe Dilek ÖĞRETİR ÖZÇELİK¹, Hüseyin ARSLAN²

¹Prof. Dr. Gazî Üniversitesi Eğitim Fakültesi dilekogretim@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-6380-4757>

²Çocuk Gelişimci Ergani Devlet Hastanesi huseyin.arslan@yahoo.com
<https://orcid.org/0000-0001-5341-3667>

Geliş Tarihi/Received: 9.06.2020 Kabul Tarihi/Accepted: 21.11.2020 e-Yayım/e-Printed:31.12.2020

DOI: <http://dx.doi.org/10.14582/DUZGEF.2020.150>

ÖZ

Bu araştırmanın amacını 3-5 yaş arası çocuğu olan annelerin çocuklarına karşı olan tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu olarak Diyarbakır İli Ergani ilçesinde bulunan Ergani Devlet Hastanesindeki Çocuk Gelişimi Birimi'ne başvuran 3-5 yaş arası çocukların anneleri seçilmiştir. Araştırmada veriler araştırmacılar tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu ve Öğretir-Özçelik (2004) tarafından Türkçeye uyarlanan geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılan Hamel Anne Tutum Testi vasıtasıyla elde edilmiştir. Elde edilen verilerin analizi sonucunda ailedeki çocuk sayısının demokratik, aşırı koruyucu ve ilgisiz-tutarsız tutumu etkilediği çocuğun yaşının demokratik tutumu etkilediği, ailenin gelir düzeyinin ilgisiz tutarsız tutumu etkilediği bulunmuştur. Çocuğun cinsiyetinin ve çocuğun okul öncesi eğitim alıp almama durumunun anne tutumunu etkilemediği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Anne tutumları, anne tutumlarını etkileyen faktörler, okul öncesi dönem

Investigation of Mothers' Attitude Towards the 3-5 Year Old Children

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the mothers' attitudes towards their children between 3-5 old years old in terms of some variables. The study group was selected from the mothers of 3-5 years of age children who applied to the Child Development Unit at Ergani State Hospital in Ergani District of Diyarbakir province. The data in the research was obtained through the Personal Information Form prepared by the researchers as well as the Hamel Mother Attitude Test which was adapted to the Turkish language with content validity and reliability test by Öğretir-Özçelik (2004). As a result of the analysis of the data, it was found that the number of children in the family affects the democratic sub-scale as well as over-protected, inconsistent and authoritarian sub-scales. It was determined that the gender of the child and the situation whether the child received preschool education or not do not affect any sub-scale of the mother's attitudes.

Keywords: Mother Attitudes, factors affecting maternal attitudes, preschool period

1. GİRİŞ

Bireyin gelişimi doğup yetiştiği çevrenin özellikleri, iletişimde bulunduğu kişiler ve geçmiş yaşantılardan etkilenir. Bireyin içinde bulunduğu çevresel etmenler olumlu ise bireyin gelişimi olumlu etkilenirken bireyin içinde bulunduğu etmenler olumsuz ise bireyin gelişimi birçok yönden sekteye uğrayabilmektedir. Bireyin çevresiyle olan iletişiminin niteliği onun kendisini ve çevresini algılama biçimini yönlendirmektedir (Sezer, 2010). Bireyin çevresindeki en önemli etmenlerden biri ise ailedir (Aydoğdu & Dilekmen, 2016).

Bebeklik dönemi çocukların sosyal davranışlarının oluşmaya başladığı ve geliştiği bir dönemdir. Bu dönemde kazanılan beceriler çocukların diğer gelişim dönemlerini hatta tüm yaşamlarını etkileyebilir (Öğretir-Özçelik, 2017a). İlk yıllardaki kazanımların önemi aileyi, ebeveynleri, çocuğun iletişim kurduğu kişileri ve çocuğun büyüdüğü ortamı önemli kılar (Babaroglu, 2018). Doğumdan itibaren çocuklar içinde bulunduğu fiziksel ve sosyal ortama adapte olmaya çalışırken en önemli destekçileri ebeveynlerdir. Ebeveynlerin çocukların kişiliklerinin şekillenmesinde belirleyici bir etkileri vardır (Kolburan, Cömert, Narter & İşözen,

2012). Bu yüzden ebeveynler çocuklarını yetiştirirken uygun sosyal koşullar ile çocuğun kişilik özelliklerini destekleyen bir çevre yaratmalıdır (Öğretir-Özçelik, 2017b).

Literatür incelendiğinde çocuğun sosyal gelişiminde ailenin öneminin çeşitli kuramlarda vurgulandığı görülür. Bronfenbrenner biyoekolojik yaklaşım kuramında çocuğun gelişiminde etki sahibi çevresel etkenlerin birbiriyle ilişkisini ortaya koymuştur. Bu kurama göre çocuğun içinde büyüdüğü biyolojik sistem katmanlar şeklinde ya da ortak merkezli çemberler şeklinde düşünülür. En içteki çember olan ekosistemde çocuğun en yakınlarında olan kişiler ona en yakından etki eden ortamlar bulunur (Bronfenbrenner, 1979) Freud insan yaşamında ilk yılların yetişkin kişiliğinin belirlenmesindeki önemine vurgu yapmıştır. Benzer fikirleri olan Adler ise erken yıllarda kişiliğin belirlenmesinde ebeveynlerin davranışlarının etkisinin önemine değinmiştir (Burger, 2016). Erikson yetişkinlerin davranışlarının çocukların içinde buldukları gelişim dönemlerini şekillendirdiğini ve özellikle 3-6 yaş arasında çocukların en çok ilişkide bulunduğu ortam olan ailede yetişkinler tarafından girişimci davranışları engellenen çocukların gelişimlerinin olumsuz etkileneceği belirtmiştir (Çetinkaya, 2016; Öğretir-Özçelik ve Şengün, 2019). Bandura davranışların öğrenilmesinde gözlem metodunun önemine vurgu yapıp sosyal öğrenmede ebeveyn modelinin önemi açıklamıştır. (Kaya-Bağdaş, 2017). Vygotsky çocukların gelişiminde ve öğrenmesinde yetişkin desteğinin önemine eğilmiştir (Başaran, 2019).

Ebeveynler çocuğun doğumundan itibaren çocukla etkileşimi ilk kuran ve onunla uzun zaman geçiren kişilerdir (Tezel-Şahin & Özyürek, 2008). Aile içi etkileşimler ve ebeveynin çocuğunu yetiştirirken sergiledikleri tutumlar çocuğun gelişimi, özgüveni, başarısı ve benliğine yönelik algısı üzerinde etkili olan etmenlerdendir (Kuzgun & Eldeleklioğlu, 1999; Öğretir-Özçelik & Şıvkın, 2019; Subaşı & Öğretir-Özçelik, 2019). Ebeveynlik tutumları erken dönemlerden itibaren çocukların yaşamlarını ve kişiliğinin gelişmesine öncülük eder. Ayrıca doğumdan itibaren başlayarak ergenlik dönemi ve ileriki yıllarda da sosyal çevre ile kurulacak ilişkinin yönlendiricisidir (Bayraktar & Öğretir-Özçelik, 2019; Kolburan, Cömert, Narter & İşözen, 2012; Tok ve Öğretir-Özçelik, 2018). Ebeveynler olumlu tutumlar içinde bulunurlarsa güvenli bağlanmayı destekledikleri gibi çocuklarına istenmeyen durumlarla başa çıkma, yaşam koşullarına uyum sağlama, problem çözüme ve iletişim becerileri kazandırabilirler (Agarwal & Alex, 2017; Öğretir-Özçelik, 2017c; Sayıcı & Öğretir-Özçelik, 2019). Buna karşın çocuklarına karşı olumsuz tutum sergileyen ailelerin çocuklarının gelişimleri olumsuz etkilenir. Olumsuz tutumlarla büyüyen çocuklar ileriki yıllarda anti-sosyal, saldırgan ve suç işlemeye eğilimli olabilirler. (Haapasalo & Pokela, 1999; Şahin & Öğretir-Özçelik, 2018). Bu çalışmada araştırmacılar tarafından ebeveyn tutumları demokratik, otoriter, aşırı koruyucu, ilgisiz ve tutarsız ebeveyn tutumları olarak ele alınmış ve açıklanmıştır.

Çocuğa koşulsuz sevgi ve saygının sunulduğu demokratik tutum çocukların kişilik gelişimleri için en istenilen ebeveyn tutumudur. Demokratik ebeveynler her çocuğun gelişiminin biricik olduğunu bilir. Bu tutumunda çocuklar denetlenirken aynı zamanda onların ihtiyaçları da karşılanır. Tutarlı, kararlı ve güven verici ebeveyn davranışları sergilenir. Çocukların sorumluluk duygusunu geliştirmek için çocukların bazı eylemleri belirli sınırlar dahilinde gerçekleştirmesine fırsat tanınır (Sezer & Oğuz, 2010). Çocukların becerilerinin gelişmesi kolaylaştırılır (Baumrind, 1971). Çocukların nasıl davranması gerektiği ile ilgili belirli bir tutum izlenir fakat asla çocuk kısıtlanmaz. Ebeveynler genel olarak cezalandırıcı değil destekleyicidir. Öz düzenleme becerileri gelişmiş, sorumluluk sahibi ve sosyal olarak yeterli çocuklar yetiştirmek istenir (Baumrind, 1991). Ebeveyn ve çocuk arasında yüksek düzeyde bir iletişim vardır. Çocuklara sıcak ve destekleyici biçimde yaklaşırlar (Pardeck & Pardeck, 1989). Ebeveyn kişisel isteklerinden feragat etmek gerekse bile çocuğunun önceliklerini dikkate alır. Çocuğun potansiyelini göz önünde bulundurarak diğer aile üyelerinin çocuğun ihtiyaçlarını gidermeye yardım etmesi bakımından cesaretlendirir (Maccoby, 1992). Arzu edilmeyen tutumlarla büyüyen çocuklarda olumsuz özellikler görülmekteyken demokratik tutumla yetişen çocukların zihinsel açıdan yeterli, sorumluluk sahibi ve sosyal becerilerinin gelişmiş olduğu söylenilmektedir (Öğretir-Özçelik, 2019).

Otoriter tutum sergilenen ailelerde çocuklar sıkı bir şekilde denetlenir ve yaşantıları düzenlenir. Çocuklara nasıl düşünecekleri söylenir ve kendi düşüncelerinin açıklanmasına destek verilmez (Tshotsho, 2015). Çocukların ebeveyne itaat etmesi olmazsa olmazdır. Çocukların istediği şeyleri yapması desteklenmez (Doron, & Sharbani, 2013). Çocuklar üzerinde hakimiyet kurulması gerektiği savunulur. Çocukların davranışlarına

kalıplar konur. Bu davranışlar değerlendirilir, kontrol edilir ve yönlendirilir. Çocuğun ebeveynine itaat etmesi çocuk için değerli bir yetenek diye düşünülür. Çocuğun kendi düşüncelerini söylemesi desteklenmez. Ebeveyn tarafından hükümler verilir (Kulaksızoğlu, 2018). Ebeveyn sözünün itiraz edilmeden kabullenilmesi beklenir. Çocuğun özerkliği yok sayılır böylece çocuğa disiplin uygulandığı düşünülür. Ev işlerinde çocukların da rol alması gerektiği inancı hakimdir. (Baumrind, 1966). Bu tutuma maruz kalan çocukların duygu ve düşünceleri göz ardı edilir. Çocuklar kızgınlık ve öfke gibi duygularını açığa vuramaz. Böylelikle çocukta pasif saldırganlık gelişir. Ebeveynin uygun görmediği davranışlar fiziksel şiddetle cezalandırılabilir (Kulaksızoğlu, 2018). Tutarsız ebeveyn tutumu ve çocuklara uygulanan fiziksel şiddet sonucu çocuklarda uyum sorunları ortaya çıkabilir. Fiziksel şiddete maruz kalan çocuklarda saldırganlık ve depresyon görülebilir. Bunun sonucunda endişeleri artan çocuklar ebeveynlerin uygulamak istediği kuralları kavrayamayabilirler (Richters, 2010). Fiziksel şiddetin yanında çocuğun duygusal gelişimini zedeleyecek sözel şiddet de görülür. Aile çocuğun benliğine eleştiri yapar (Öğretir-Özçelik & Demircan, 2019)

Otoriter ve demokratik ailelerin ortak özelliği çocuklarından yüksek taleplerde bulunmaları ve kurallara uygun şekilde davranmalarını istemeleridir. Aralarındaki fark ise otoriter ebeveynlerin taleplerini çocuğun sorgulamasına izin vermeden uygulamaları; demokratik ebeveynlerin ise taleplerini çocuğa açıklamalar eşliğinde sunmaları ve iletişime açık olmalarıdır (Darling, 1999).

Aşırı koruyucu ebeveyn tutumu sergileyen ailelerde çocuklara olması gerekenden daha fazla özen gösterilir ve kontrol sağlanır. Çocuklara bebek gibi davranılır. Bu tarz ebeveynlik davranışına örnek olarak ilkököl çağındaki çocuğunun yemeğini yedirmek ve ortaokul çağındaki çocukla aynı yatakta yatmak verilebilir. Anneyle olan bu birliktelik çocuğun anneye bağımlılık geliştirmesine yol açabilir. Çocuğun büyümesine müsaade edilmez ve toplumsal gelişimine ket vurulur. Çocuğun arkadaşlarıyla olan iletişimi sağlıklı bir şekilde yürütemeyebilir (Yavuzer, 2016). Kendi kendine yetemeyen, çekingen, diğer insanların haklarını yok sayan, bencil ve inatçı bir kişilik gelişir (Çağdaş & Şahin-Seçer, 2016).

İlgisiz tutuma sahip ebeveyn tarafından psikolojik olarak çocuk reddedilir. Çocuğun nerede olduğu, ne yaptığı, neye ilgi ve ihtiyaç duyduğu görmezden gelinir. Çocuktan habersiz, ona az ilgi ve sevgi gösterilen, onun davranışlarına bir denetleme getirilmeyen bir tutum sergilenir. Ebeveynler kendini merkeze almıştır. Bu tarz davranışlar ihmalkarlığa kadar gidebilir. Ebeveynlerin bu tutumu sergilemesine kültürel etmenler veya eşler arasındaki herhangi bir olumsuz durum sebep olabilmektedir. Ebeveynlerin yaşamından mutlu olmaması ilgisiz tutumu artırabilir. Böyle bir tutumla yetişen çocuklarda öz güven eksikliği ve suç işlemeye yatkınlık gibi istenmedik özellikler görülebilir (Çetinkaya 2016; Kopko, 2007).

Çocuğuna karşı tutarsız bir tutum sergileyen ebeveynlerin ailelerinde disiplin yoktur denemez fakat disiplinin uygulanış şekli yer ve zaman bakımından belirsizdir (Yörokoğlu, 2015). Tutarsız ebeveyn tutumuna bir ebeveynin aynı durumlarda farklı tepkiler vermesi yol açabildiği gibi iki ebeveynin aynı konuda farklı tepkiler vermesi de yol açabilir. Böyle bir ailedeki çocuklar davranışlarının nerede ve ne zaman kabul görüp görmeyeceğini tahmin edemez. (Oğuz & Öğretir-Özçelik, 2019). Ebeveynlerin ruh hallerine göre çocuk yapacağı davranıştan alacağı tepkiyi tahmin etmeye çalışır. Bu tutumun özellikleri aşırı hoşgörülülük ve sert cezalandırma arasında sürekli değişmektedir. Çocuğa verilen ceza bazen hiç beklenmedik bir zamana denk gelebilir. Bu da çocuğun isyan etmesine sebep olur (Yörokoğlu, 2015).

Gerçekleştirilen literatür çalışması kapsamında anne tutumlarına yönelik araştırmalar yapıldığı tespit edilmiştir. Çakırlı (2017) ; Tezel-Şahin & Özyürek (2008) araştırmalarında çocuğun cinsiyetinin ebeveyn tutumları üzerinde etkili olmadığını bulurken Alabay (2017) ise erkek çocuğu olan ebeveynlerin kız çocuğu olan ebeveynlere kıyasla daha otoriter bir tutum sergilediğini bulmuştur. Mızrakçı (1994) araştırmasında çocukların yaşları büyüdükçe anne tutumlarının tüm alt boyutlarında yüksek puan alındığını tespit etmiştir. Bülbül (2019)'ün ; Demir (2007)'in çalışmalarında ise çocuğun yaşının anne tutumlarını etkilemediği görülmüştür. Bedge(2015) araştırmasında anne tutumlarının çocuklarının anaokuluna devam etme süresinden etkilenmedikleri sonucunu ortaya koymuştur. Balat (2007)'in çalışmasında okul öncesi eğitimi almayan çocukların ailelerinin daha yüksek koruyucu ve sıkı disiplin, daha düşük demokratik tutum sergiledikleri bulunmuştur. Ayrıca annenin öğrenim durumunun anne tutumunun aşırı koruyucu ve sıkı disiplin alt

boyutlarını etkilediği tespit etmiştir. Tokol (1996) araştırmasında okul öncesi eğitimi alan çocukların annelerinin daha az baskıcı, daha demokratik ve daha az koruyucu olduklarını tespit etmiştir. Şendoğdu (2000)'in araştırmasında ailedeki çocuk sayısının demokratik ve aşırı koruyucu tutumları etkilemediği, baskı ve disiplin tutumunu etkilediği tespit edilmiştir. Sak, Şahin-Sak, Atli & Şahin (2015)'in çalışmasında dört ve daha çok çocuğu olan ebeveynlerin bir, iki ve üç çocuğu olan ebeveynlere göre daha çok otoriter tutum sergiledikleri belirlenmiştir. Özyürek & Tezel-Şahin (2005)'in araştırmasında ise ailedeki çocuk sayısının ebeveyn tutumlarını etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Atabey (2017) araştırmasında ailenin gelir düzeyinin arttıkça aşırı koruyucu tutumunda azalma olduğunu ortaya koymuştur. Aynı çalışmada gelir düzeyinin demokratik, otoriter ve izin verici tutumlarda bir etkisinin olmadığı da görülmüştür. Yukay-Yüksel & Yıldırım-Kurtuluş (2016)'in araştırmasında sosyo-ekonomik seviyesi düşük annelerin daha fazla koruyucu davranışlarda bulunduğu ortaya konmuştur. Aydoğdu & Dilekmen (2016)'nin araştırmasında ise aylık gelir düzeyi 1000 tl altı olan ailelerin ve 1000 ile 2000 tl arasında olan ailelerin 2000 tl üzeri olan ailelere kıyasla daha çok izin verici tutum sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bülbül (2019) araştırmasında annenin öğrenim durumunun anne tutumları üzerinde etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Bu çalışmada anne öğrenim durumu anne tutumunun aşırı koruyucu alt boyutunda farklılık yaratmıştır. Çubukcu (2019)'nun araştırmasında anne öğrenim durumunun anne tutumunun alt boyutları olan demokratik ve koruyucu alt boyutlarını etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Çocuklara karşı gösterilen ebeveyn tutumlarını etkileyen birçok etmen vardır. Bunlara örnek olarak ebeveynin eğitim düzeyi, yaşı, sosyo-ekonomik düzeyi, yetiştiği çevrenin kültür özellikleri, evlenmeden önceki evlilik ile ilgili düşünceler ve evliliğe hazır olup olmaması verilebilir (Yavuzer, 2016) Ebeveyn tutumları erken çocukluk eğitimi araştırmalarının önemli bir konusudur (Öğretir-Özçelik 2018; Öğretir-Özçelik & Şivkin, 2019). Sağlıklı toplumun oluşması için sağlıklı bireylerin varlığı gereklidir. Sağlıklı bireyler de sağlıklı ebeveyn-çocuk ilişkisi yaşamış kişilerdir. Eğitimcilerin ve sağlık profesyonellerinin ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarının ve bu tutumların nelerden etkilendiğinin farkında olması toplum sağlığı bakımından önem arz etmektedir (Şanlı ve Öztürk, 2007). Çocuğun psikolojik olarak sağlıklı, kendine güvenli, girişimci ve dışa dönük bir birey olması ebeveyn tutumları ile ilişkilidir. (Çetinkaya 2016). Ebeveynlerin çocuklarının bakımındaki, eğitimindeki ve temel kişilik özelliklerinin kazandırılmasındaki rollerinin etkisinden dolayı her şeyden önce erken çocukluk yıllarında ebeveyn tutumlarının araştırılması önemlidir (Yoleri & Karkçay, 2015).

İncelenen çalışmalarda örnekleme Güneydođu Anadolu Bölgesi olan hiçbir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma bu bölgede yaşayan aile ve çocuklara ışık tutacağı için çok önemlidir. Bölgedeki sağlık çalışanlarının ve öğretmenlerin çalışmanın sonuçlarından faydalanabileceği düşünülmektedir. Ayrıca çalışmanın Çocuk Gelişimi biriminde yapılması bu çalışmayı diğer çalışmalardan ayıran önemli bir özellik olarak ortaya çıkmaktadır. Çalışmanın sonuçlarının çocukların bağlamının güçlendirilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.1.Araştırmanın amacı

Gerçekleştirilen bu araştırmanın temel amacı anne tutumlarının bazı demografik değişkenler açısından incelenmesidir. Bu temel amaca ulaşmak için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Annelerinin tutumları ile çocuğun cinsiyeti arasında bir ilişki var mıdır?
2. Annelerin tutumları ile çocuğun yaşı arasında bir ilişki var mıdır?
3. Annelerin tutumları ile çocuğun okul öncesi eğitim alma durumu arasında bir ilişki var mıdır?
4. Annelerin tutumları ile ailedeki çocuk sayısında bir ilişki var mıdır?
5. Annelerin tutumları ile ailenin gelir düzeyi arasında bir ilişki var mıdır?

2. YÖNTEM

Çalışma nicel bir araştırma olup tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bir durumu olağan haliyle ortaya koymayı amaçlayan araştırma yaklaşımına tarama modeli denir. (Karasar, 2004, s.77). Genel tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli ile araştırma hazırlanmıştır.

2.1. Evren ve örneklem

Çalışmada evren olarak Diyarbakır İlinin Devlet Hastanelerindeki Çocuk Gelişimi birimine yönlendirilen 3-5 yaş arası çocuklar ve anneleri belirlenmiştir. Örneklem ise Diyarbakır İlinin Ergani İlçesinde bulunan

Ergani Devlet Hastanesi Çocuk Gelişimi birimine yönlendirilen basit tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilen 3-5 yaş arası çocuklar ve anneleridir. Araştırma 136 çocuk ve anne ile gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1. Çocuklara ve ailelere ait demografik bilgiler

Demografik özellikler		Frekans (N)	Yüzde (%)
Çocuğun Cinsiyeti	• Kız	58	42.6
	• Erkek	78	57.4
Çocuğun Yaşı	• 3 yaş	60	44.1
	• 4 yaş	42	30.9
	• 5 yaş	34	25.0
Çocuğun Okul Öncesi Eğitim Alma Durumu	• Evet	38	27.9
	• Hayır	98	72.1
Ailedeki Çocuk Sayısı	• 1	22	16.2
	• 2	52	38.2
	• 3	40	29.4
	• 4 ve üzeri	22	16.2
Ailenin Gelir Düzeyi	• Düşük	33	24.3
	• Orta	85	62.5
	• Yüksek	18	13.2

Tablo 1 incelendiğinde çocukların %42.6'sının kız, %57.4'ünün erkek olduğu görülmektedir. Yaş grubu olarak %44.1'lik kısmını 3 yaş grubu oluşturmaktadır. Çocukların %72.1'lik kısmının okul öncesi eğitimi almadığı yine tablodan okunan sonuçlar arasındadır. Ailedeki çocuk sayısı 2 olanlar %38.2'lik kısmı 3 olanlar ise %29.4'lük kısımda yer almaktadır. Ailenin gelir düzeylerinin %62.5 ile en çok orta düzeyde olduğu görülmektedir.

2.2. Veri toplama araçları

Araştırmada demografik bilgiler araştırmacılar tarafından hazırlanan Demografik Bilgi Formu aracılığı ile elde edilmiştir. Demografik Bilgi Formu çocuğun cinsiyeti, çocuğun yaşı, çocuğun okul öncesi eğitim alma durumu, ailedeki çocuk sayısı, ailenin gelir düzeyi ve annenin eğitim durumunu içeren 6 sorudan oluşmaktadır. Anne tutumlarına ait veriler ise Hamel Anne Tutum Testi ile elde edilmiştir. Hamel Anne Tutum Testi Baumgärtel tarafından 1979 senesinde yayınlanmıştır. Ayşe Dilek Öğretir 2004 senesinde testin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarını gerçekleştirmiştir. Test destek, baskı ve aşırı ilgi boyutlarını içeren üç boyut ve 24 sorudan oluşmaktadır. Bu sorular annelerin çocuklarına yönelik belirli davranışlarını ne sıklıkla yaptığını altı dereceli türüyle belirlemektedir. Okul öncesi çocukların annelerinin davranışları 18 soruyla ölçülmektedir. Test sonuçları annelerin bütün cevapları puanlanarak toplanıp hesaplanmasıyla belirlenmektedir. Öğretir, (2004). Hamel Anne Tutum Testi'nin güvenilirlik katsayıları için cronbach alfa katsayısından yararlanılmıştır. Cronbach alfa katsayısı, bilişsel ve duyuşsal zihin süreçlerinin araştırıldığı durumlarda kullanılmaktadır. Yapılan analize göre Hamel Anne Tutum Testi için bu değer .71 şeklinde hesaplanmıştır. Testin alt boyutlarının güvenilirlik katsayıları otoriter tutum alt boyutu için .73 demokratik tutum alt boyutu için .69 aşırı koruyucu tutum alt boyutu için .44 tutarsız tutum alt boyutu için .11 olarak hesaplanmıştır. Güvenirlik katsayısı 0,00 ve 0,40 arasında ise ölçeğin güvenilir olmadığı, 0,40 ve .60 ise ölçeğin düşük güvenilirlikte olduğu .60 ve .80 arasında ise ölçeğin oldukça güvenilir olduğu, .80 ve 1 arasında ise ölçeğin yüksek güvenilir olduğu söylenebilir (Büyüköztürk 2004). Bu bilgiye dayanarak sadece tutarsız tutum alt boyutunda güvenilir olmayan bir sonuç görülmektedir. Hamel Anne Tutum Testi'nin güvenilirliği yüksek olduğu için alt boyutların da uygulanabilir seviyelerde olduğu düşünülmektedir.

2.3. Verilen toplanması ve analizi

Araştırmada veriler Diyarbakır İl Sağlık Müdürlüğü izni ile Diyarbakır İlinin Ergani İlçesindeki Çocuk Gelişimi Birimine başvuran ailelere ölçeklerin uygulanması vasıtasıyla toplanmıştır. Ailelere araştırma ile ilgili bilgiler sunulmuştur. Gönüllülük esaslarına uyulmuştur. Aileler araştırmacı gözetiminde, kendilerini rahat hissettikleri bir ortamda ölçeği doldurmuşlardır. Veriler SPSS paket programı işe koyularak analiz edilmiştir.

Araştırmada etki büyüklükleri 'Cohen d' indeksi ile hesaplanmıştır. Etki değeri, aralarında fark olması beklenen gruplar arasındaki farkın niceliğini belirten istatistiksel bir değerdir (Cohen, 1988). Böylece araştırma sonuçlarının pratikteki anlamlılığının bir göstergesi sayılır (Özsoy ve Özsoy, 2013). Etki değerinin hesaplanma formülü $d = 2t / \sqrt{sd}$ şeklindedir. Varyans analizi yapıldığında ise (ANOVA*) etki büyüklüğünü hesaplamak

için (eta kare (η^2) hesaplanması) $\eta^2 = \frac{\text{kareler toplamı (gruplar arası)}}{\text{Kareler Toplamı (toplam)}}$ şeklindedir. Genel olarak, ‘Cohen d’ değerinin yorumlanması: $d \geq 1$ çok büyük etki, 0.8 büyük etki, 0.5 orta etki, 0.2 küçük etki şeklindedir Cohen (1988).

Tek yönlü veya çok yönlü varyans analizi esnasında ANOVA tablosunda gözlemlenen anlamlılık düzeyinin hangi grubun lehine ya da aleyhine olduğunu gösteren post hoc testlerinden yararlanılmaktadır. Bu çalışmada post hoc analizi için Fisher tarafından geliştirilen LSD testi En Küçük Anlamlı Farklar Testi (Least Significant Differences Test) kullanılmıştır. Bu test grup aritmetik ortalamaları arasında farkları ortaya koyar. Ayrıca grup büyüklerinin farklı olduğu durumlarda kullanılması önerilir (Baykul & Güzeller 2013; Büyüköztürk 2004)

Tablo 2. Çocuklar için kısa mizaç ölçeği ve hamel anne tutum testine ait betimsel istatistikler

	Alt Boyut	N	$\bar{X}$	Min	Max	ss	Skewness	Kurtosis
Hamel	Otoriter	136	32.41	13.00	42.00	6.45	-.602	-.230
Anne	Demokratik	136	27.21	14.00	30.00	2.91	-1.475	3.187
Tutum	Aşırı Koruyucu	136	13.76	3.00	18.00	3.12	-.461	-.017
Testi	İlgisiz-Tutarsız	136	6.12	3.00	13.00	2.59	.668	-.475

Tablo 2’te araştırma kapsamında ele alınan örneklem grubuna uygulanan Hamel Anne Tutum Testi’ne ait betimsel istatistikler verilmektedir. Hamel Anne Tutum Testi’nin “otoriter” alt boyutunun ortalaması 32.41(± 6.45), “demokratik” alt boyutunun ortalaması 27.21(± 2.91), “aşırı koruyucu” alt boyutu 13.76(± 3.12) ve “ilgisiz ve tutarsız” alt boyutunun ortalaması 6.12(± 2.59) şeklinde hesaplanmıştır. Hamel Anne Tutum Testi için skewness ve kurtosis değerlerine bakılarak normallik testi yapılmıştır. Testin skewness ve kurtosis değerleri için standart hata ve z puanları hesaplanmış ve ki kare kritik değeri içinde olduğu görülerek istatistiksel olarak normal dağılım sınırları içerisinde olduğu görülmüştür. Normal dağılım ve normal dağılım kümesinde bulunan bütün dağılımlar hipotetik evren dağılımları olduklarından gözlem sayısı, bu dağılımların belirlenmesinde elzemdir. Merkezi limit teoremine göre normal dağılıma sahip bir evrenden gelen ve bağımsız gözlemlerden meydana gelen yansız örneklemelerin her biri, örneklem büyüklüğü 30 ve üzerinde olmak şartıyla normal dağılım gösterir. Örneklem genişledikçe evrenden bağımsız olarak dağılımın şekli normal dağılıma yaklaşır ve bu sebeple parametrelere ilişkin yapılacak çıkarımların geçerlik ve güvenilirlik düzeyleri yükselir (Privitera, 2015; Wilcox, 2012b; Ravid, 2011; Ross, 2009; Roussas, 2007; Lind, vd. 2006; Dekking, Kraaikamp, Lopuhaä ve Meester, 2005). Bu sebeple analizin bundan sonraki kısmında normal dağılım analizlerinde kullanılan parametrik testlerden yararlanılması uygun görülmüştür.

3. BULGULAR

Bu bölümde annelerden veri toplama araçları vasıtasıyla elde edilen verilerin analizi sonucunda ortaya konan bulgulara yer verilmiştir.

Tablo3. Hamel anne tutum testi alt boyutlarının çocuğun cinsiyetine göre t testi analiz sonuçları

Hamel anne tutum testi alt boyutları	Çocuğun cinsiyeti	n	$\bar{X}$	sd	sh	t	df	p
Demokratik	Kız	58	27.50	2.72	0.36	.991	134	.323
	Erkek	78	27.00	3.04	0.34			
Otoriter	Kız	58	33.16	6.18	0.81	1.160	134	.248
	Erkek	78	31.86	6.63	0.75			
Aşırı Koruyucu	Kız	58	14.29	3.47	0.46	1.742	134	.084
	Erkek	78	13.36	2.78	0.32			
İlgisiz ve Tutarsız	Kız	58	5.98	2.76	0.36	-.522	134	.602
	Erkek	78	6.22	2.47	0.28			

*p < .05

Tablo 3 incelendiğinde Hamel Anne Tutum Testinin demokratik, otoriter, aşırı koruyucu ve ilgisiz tutarsız tutum alt boyutlarının çocuğun cinsiyeti değişkenine göre karşılaştırılması bağımsız örneklem t- testi ile gerçekleştirilmiş olup herhangi bir anlamlı farklılığa rastlanmamıştır ($p > .05$).

Tablo4. Hamel anne tutum testi alt boyutlarının çocuğun yaşına göre karşılaştırılması (ANOVA)

Hamel anne tutum testi alt boyutları	Çocuğun yaşı	n	$\bar{X}$	sh	df	F	p	Fark (LSD)	Etki Büyüklüğü(d)
Demokratik	3 yaş	60	28.08	0.25	2-133	5.186	.007*	1-2 1-3	0.32
	4 yaş	42	26.40	0.52					
	5 yaş	34	26.68	0.58					
Otoriter	3 yaş	60	32.85	0.80	2-133	.589	.556		
	4 yaş	42	32.62	1.01					
	5 yaş	34	31.38	1.17					
Aşırı Koruyucu	3 yaş	60	13.53	0.41	2-133	.912	.404		
	4 yaş	42	13.57	0.50					
	5 yaş	34	14.38	0.49					
İlgisiz ve Tutarsız	3 yaş	60	6.02	0.33	2-133	.153	.859		
	4 yaş	42	6.10	0.44					
	5 yaş	34	6.32	0.39					

*p < .05

Tablo 4 incelendiğinde çocuğun yaş değişkeninin Otoriter, Aşırı Koruyucu ve İlgisiz-tutarsız tutum alt boyutunda herhangi bir farklılığa yol açmadığı gözlemlenmektedir(p>.05). Fakat demokratik tutum alt boyutunda anlamlı bir farklılaşmaya yol açtığı gözlenmiştir(p<.05). Varyans homojenliği testi sonuçlarında LSD analizi post hoc için uygun bulunmuştur(Levene statistic=.153, p=.650). Üç yaşında çocuğu olan annelerin demokratik tutum puanı dört yaşında ve beş yaşında çocuğu olan annelere göre daha yüksek bulunmuştur. Çocuğun yaşının anne demokratik tutum üzerindeki etki değeri 0.32 şeklinde hesaplanmıştır. Bu da uygulama kısmında çocuğun yaşının anne demokratik tutum üzerindeki etkisinin orta düzeyde olduğu anlamına gelir şeklinde yorumlanabilir.

Tablo5. Hamel alt boyutlarının çocuğun okul öncesi eğitim alma durumuna göre t testi analiz sonuçları

Hamel anne tutum testi alt boyutları	Çocuğun okul öncesi eğitim alma durumu	n	$\bar{X}$	sd	sh	t	df	p	Etki Büyüklüğü(d)
Demokratik	Evet	38	27.03	2.70	0.44	-.465	134	.643	
	Hayır	98	27.29	3.00	0.30				
Otoriter	Evet	38	30.42	6.63	1.08	-2.274	134	.025*	.39
	Hayır	98	33.18	6.25	0.63				
Aşırı Koruyucu	Evet	38	13.92	3.14	0.51	.380	134	.704	
	Hayır	98	13.69	3.12	0.32				
İlgisiz ve Tutarsız	Evet	38	5.87	2.27	0.37	-.697	134	.487	
	Hayır	98	6.21	2.71	0.27				

*p < .05

Tablo 5 incelendiğinde Hamel Anne Tutum Testinin alt boyutlarının çocuğun okul öncesi eğitim alma durumu değişkenine göre karşılaştırılması bağımsız örneklem t- testi ile gerçekleştirilmiş olup otoriter tutumda anlamlı bir farklılığa rastlanılmıştır(p<.05). Çocukları okul öncesi eğitim almayan annelerin otoriter tutum puanları çocukları okul öncesi alan annelerinkine göre yüksektir. Demokratik, otoriter ve ilgisiz-kayıtsız tutum alt boyutlarında çocuğun okul öncesi eğitim alma durumunun değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir(p>.05). Çocuğun okul öncesi eğitim alma durumunun anne otoriter tutum üzerindeki etki değeri 0.39 olarak hesaplanmıştır. Bu da uygulama kısmında çocuğun okul öncesi eğitim alma durumunun anne otoriter tutum üzerinde orta düzeyde bir etkiye sahip olduğu anlamına gelir şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 6. Hamel anne tutum testi alt boyutlarının ailedeki çocuk sayısına göre karşılaştırılması (ANOVA)

Hamel anne tutum testi alt boyutları	Ailedeki çocuk sayısı	n	$\bar{X}$	sh	df	F	p	Fark (LSD)	Etki Büyüklüğü(d)
Demokratik	1	22	28.77	0.28	3-132	4.455	.005*	1-3	0.10
	2	52	27.44	0.40				1-4	
	3	40	26.83	0.46				2-4	
	4 ve üstü	22	25.82	0.75					
Otoriter	1	22	32.14	1.36	3-132	2.056	.109		
	2	52	33.85	0.81					
	3	40	32.08	0.94					
	4 ve üstü	22	29.91	1.73					
Aşırı Koruyucu	1	22	13.36	0.59	3-132	3.422	.019*	2-4	0.08
	2	52	14.60	0.50					
	3	40	13.75	0.43					
	4 ve üstü	22	12.18	0.50					
İlgisiz ve Tutarsız	1	22	6.95	0.59	3-132	4.219	.007*	1-4	0.08
	2	52	6.06	0.36				2-4	
	3	40	6.60	0.40				3-4	
	4 ve üstü	22	4.55	0.41					

*p < .05

Tablo 6 incelendiğinde ailedeki çocuk sayısı değişkeninin otoriter tutum haricinde(p>.05) demokratik, aşırı koruyucu ve ilgisiz-tutarsız tutumda anlamlı farklılaşmaya yol açtığı görülmektedir(p<.05). Tek çocuğu olan annelerin iki ve üç çocuğu olan annelere göre, iki çocuğu olan annelerin dört çocuğu olan annelere göre demokratik tutum puanları anlamlı derecede daha yüksektir. İki çocuğu olan annelerin dört ve üstü çocuğu olan annelere göre aşırı koruyucu tutum puanları anlamlı derecede daha yüksektir. Tek çocuğu olan annelerin, iki çocuğu olan annelerin ve üç çocuğu olan annelerin ilgisiz-tutarsız tutum puanları dört çocuğu olan annelere göre anlamlı derecede daha yüksektir. Ailedeki çocuk sayısının anne demokratik tutum üzerindeki etki değeri 0.10 olarak hesaplanmıştır. Bu da uygulama kısmında ailedeki çocuk sayısının anne demokratik tutum üzerinde küçük düzeyde bir etkiye sahip olduğu anlamına gelir şeklinde yorumlanabilir. Ailedeki çocuk sayısının anne aşırı koruyucu tutum üzerindeki etki değeri 0.08 olarak hesaplanmıştır. Bu da uygulama kısmında ailedeki çocuk sayısının anne aşırı koruyucu tutum üzerinde küçük düzeyde bir etkiye sahip olduğu anlamına gelir şeklinde yorumlanabilir. Ailedeki çocuk sayısının anne ilgisiz ve tutarsız tutum üzerindeki etki değeri 0.08 olarak hesaplanmıştır. Bu da uygulama kısmında ailedeki çocuk sayısının anne ilgisiz ve tutarsız tutum üzerinde küçük düzeyde bir etkiye sahip olduğu anlamına gelir şeklinde yorumlanabilir.

Tablo7. Hamel alt boyutlarının ailenin gelir düzeyine göre karşılaştırılması (ANOVA)

Hamel anne tutum testi alt boyutları	Ailenin gelir düzeyi	n	$\bar{X}$	sh	df	F	p	Fark (LSD)	Etki Büyüklüğü(d)
Demokratik	Düşük	33	27.33	.62	2-133	1.964	.144		
	Orta	85	26.92	.30					
	Yüksek	18	28.39	.44					
Otoriter	Düşük	33	31.67	1.18	2-133	.742	.478		
	Orta	85	32.93	.68					
	Yüksek	18	31.33	1.56					
Aşırı koruyucu	Düşük	33	14.21	.66	2-133	1.600	.206		
	Orta	85	13.40	.31					
	Yüksek	18	14.61	.67					
İlgisiz ve Tutarsız	Düşük	33	5.76	.42	2-133	3.751	.026*	2-3	.05
	Orta	85	6.53	.29					
	Yüksek	18	4.83	.53					

*p < .05

Tablo 7 incelendiğinde ailenin gelir düzeyi değişkeninin demokratik, otoriter ve aşırı koruyucu tutumlarda anlamlı farklılığa yol açmazken(p>.05) ilgisiz-tutarsız alt boyutunda anlamlı bir farklılığa yol açtığı gözlemlenmiştir(p<.05). Gelir düzeyi orta olan aileler, gelir düzeyi yüksek olan ailelere göre ilgisiz tutarsız alt boyutundan anlamlı derecede yüksek puan almıştır. Ailenin gelir düzeyinin anne ilgisiz ve tutarsız tutum üzerindeki etki değeri 0.05 olarak hesaplanmıştır. Bu da uygulama kısmında ailenin gelir düzeyinin anne ilgisiz ve tutarsız tutum üzerinde küçük düzeyde bir etkiye sahip olduğu anlamına gelir şeklinde yorumlanabilir.

Tablo8. Hamel alt boyutlarının annenin öğrenim durumuna göre karşılaştırılması (ANOVA)

Hamel anne tutum testi alt boyutları	Annenin Öğrenim Durumu	n	$\bar{X}$	sh	df	F	p	Fark (LSD)
Demokratik	Okuma-yazma yok	20	26.45	.82	4-131	1.313	.268	
	İlkokul	47	27.02	.42				
	Ortaokul	23	27.52	.48				
	Lise	22	26.86	.68				
	Önlisans ve üstü	24	28.25	.48				
Otoriter	Okuma-yazma yok	20	32.60	1.54	4-131	1.803	.132	
	İlkokul	47	33.21	.92				
	Ortaokul	23	32.22	1.41				
	Lise	22	33.95	1.26				
	Önlisans ve üstü	24	29.46	1.25				
Aşırı koruyucu	Okuma-yazma yok	20	13.90	.51	4-131	1.303	.272	
	İlkokul	47	13.09	.46				
	Ortaokul	23	13.61	.77				
	Lise	22	14.82	.59				
	Önlisans ve üstü	24	14.13	.67				
İlgisiz ve tutarsız	Okuma-yazma yok	20	5.90	.62	4-131	1.480	.212	
	İlkokul	47	6.40	.42				
	Ortaokul	23	5.78	.49				
	Lise	22	6.95	.52				
	Önlisans ve üstü	24	5.29	.41				

*p < .05

Tablo 8'e bakıldığında annenin öğrenim durumu değişkeninin Hamel Anne Tutum Testinin herhangi bir alt boyutunda anlamlı farklılık yaratmadığı görülmektedir (p>.05).

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu bölümde çocuğun cinsiyeti, yaşı, okul öncesi eğitim alma durumu, ailedeki çocuk sayısı ve ailenin gelir düzeyinin anne tutumları üzerindeki etkisine yönelik bulguların tartışılmasına yer verilmiştir.

Çalışmada çocuğun cinsiyetinin annenin demokratik, otoriter, aşırı koruyucu ve ilgisiz-tutarsız tutumlarında anlamlı farklılaşmaya yol açmadığı görülmektedir. Toplumumuzda ebeveynlerin kız çocuklarına karşı daha yumuşak davrandığı düşünülmektedir fakat bu çalışmada bir farklılık görülmemiştir. Çakırlı (2017) ve Tezel-Şahin & Özyürek (2008)'nin araştırmaları bu bulguyla paralellik göstermektedir. Alabay (2017)'nin çalışmasında ise farklı bir sonuç elde edilmiştir. İlgili çalışmada erkek çocuğu olan ebeveynlerin kız çocuğu olan ebeveynlere kıyasla daha otoriter bir tutum sergilediği bulunmuştur. Yukarıda incelenen çalışmalarda görüldüğü üzere bu konuda farklı sonuçlar elde edilmiştir. Yavuzer (2018) annelerin kız çocuklarının daha savunmasız ve hassas erkek çocukların ise daha dayanıklı ve güçlü olduklarını düşündüğünü belirtmiştir.

Çalışmanın bulguları incelendiğinde çocuğun yaşının otoriter, aşırı koruyucu ve ilgisiz-tutarsız tutum alt boyutlarında anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülürken demokratik tutum alt boyutunda anlamlı farklılık (p>.05) tespit edilmiştir. Çocuklar farklı gelişim dönemlerinde farklı özellikler sergileyebilirler. Anneler de tutumlarını çocuğun içinde bulunduğu gelişim dönemine göre farklılaştırabilirler. Bu bakımdan araştırmanın bu sonucu anlaşılabilir. Üç yaşında çocuğu olan anneler, dört yaşında ve beş yaşında çocuğu olan annelere göre daha yüksek demokratik tutum puanına sahiptir. Mızrakçı (1994) anne tutumlarına etki eden faktörleri araştırdığı çalışmasında çocukların yaşları büyüdükçe anne tutumlarının tüm alt boyutlarında yüksek puan alındığını ortaya koymuştur. Bülbül (2019) ve Demir (2007)'ün çalışmalarında ise çocuğun yaşının anne tutumlarını etkilemediği sonucuna ulaşmıştır. Yukarıda incelenen çalışmalara bakıldığında bu konuda farklı sonuçlar elde edilmiştir. Özkardeş (2009) ebeveyn tutumlarının çocukların genel yapıardan (yaş, cinsiyet vb.) etkilenebileceğini ortaya koymuştur.

Araştırmanın bulguları ışığında çocuğun okul öncesi eğitim alma durumu sadece otoriter tutum alt boyutunda anlamlı bir farklılaşmaya neden olmuştur. Çocuğu okul öncesi eğitim almayan anneler, çocuğu okul öncesi eğitim alan annelere göre çocuklarına daha otoriter tutum sergilediği sonucuna ulaşılmıştır. Okul öncesi eğitim kurumları çocuklar için sadece akademik beceriler değil kişisel-sosyal beceriler de edindiği yerlerdir. Okul öncesi eğitim alan çocuklar kurallara uyma becerisini öğrenirler. Bu yüzden çocukları okul öncesi eğitim alan anneler daha az otoriter tutum sergilemiş yorumu yapılabilir. Bedge(2015) anne tutumlarının çocuklarının

anaokuluna devam etme süresinden etkilenmedikleri sonucuna ulaşmıştır. Balat (2007) araştırmasının bir bölümünde okul öncesi eğitim almayan, bir yıl okul öncesi eğitim alan, iki yıl okul öncesi eğitim alan ve üç yıl okul öncesi eğitim alan çocuğa sahip ailelerin tutumlarını incelemiştir. Okul öncesi eğitimi almayan çocukların ailelerinin daha yüksek koruyucu ve sıkı disiplin, daha düşük demokratik tutum sergiledikleri belirlenmiştir. Bu konudaki çalışmalara bakıldığında ikilik görülmemiştir.

Araştırmada ailedeki çocuk sayısı otoriter tutumu etkilememesine rağmen demokratik, aşırı koruyucu ve ilgisiz tutarsız tutum alt boyutunda anlamlı farklılaşmaya sebep olmuştur. Tek çocuğu olan anneler iki ve üç çocuğu olan annelere göre, iki çocuğu olan anneler dört çocuğu olan annelere kıyasla çocuklarına daha demokratik yaklaşmaktadırlar. İki çocuğu olan anneler dört çocuğu olan annelere kıyasla daha aşırı koruyucu tutum içindedir. Tek çocuğu olan, iki çocuğu olan ve üç çocuğu olan anneler dört ve üstü çocuğu olan annelere kıyasla daha çok ilgisiz-tutarsız tutum sergilemektedir. Şendoğdu (2000)'in çalışmasında ailedeki çocuk sayısının demokratik ve aşırı koruyucu tutumları etkilemediği, baskı ve disiplin tutumunu etkilediği sonucuna varılmıştır. Sak, Şahin-Sak, Atli & Şahin (2015)'in çalışmasında dört ve daha çok çocuğu olan ebeveynlerin bir, iki ve üç çocuğu olan ebeveynlere göre daha çok otoriter tutum sergiledikleri belirlenmiştir. Özyürek ve Tezel Şahin (2005)'in araştırmasında ise ailedeki çocuk sayısının ebeveyn tutumlarını etkilemediği tespit edilmiştir. Yukarıdaki çalışmalara bakıldığında bu konuda farklı sonuçlar edinildiği göze çarpmaktadır. Yavuzer (2016)'e göre ailedeki çocuk sayısı ebeveynlerin tutumlarını etkileyebilecek bir etmendir.

Çalışmada incelenen bir diğer değişken olan ailenin gelir düzeyi değişkeni ise demokratik, otoriter ve aşırı koruyucu tutumları etkilemediği görülürken ilgisiz-tutarsız tutumu etkilemiştir. Orta gelir düzeyindeki aileler, yüksek gelir düzeyine sahip ailelere kıyasla çocuklarına daha çok ilgisiz-tutarsız davranmıştır. Atabey (2017) çalışmasında ailenin gelir düzeyinin arttıkça aşırı koruyucu tutumunda azalma olduğunu bulmuştur. Aynı çalışmada gelir düzeyinin demokratik, otoriter ve izin verici tutumlarda bir etkisinin olmadığı da görülmüştür. Aydoğdu ve Dilekmen (2016) araştırmasında ise aylık gelir düzeyi 1000 tl altı olan ailelerin ve 1000 ile 2000 tl arasında olan ailelerin 2000 tl üzeri olan ailelere kıyasla daha çok izin verici tutum sergiledikleri tespit edilmiştir. Yukarıdaki çalışmalar ışığında farklı çalışmalarda aile gelir düzeyinin ebeveyn tutumlarını etkilediği söylenebilir. Dağgül (2016) çocuk yetiştirme niteliğinin ailenin sosyo-ekonomik düzeyinden etkilenebileceğini belirtmiştir.

Çalışmada incelenen son değişken olan annenin öğrenim durumunu değişkeninin anne tutumlarını etkilemediği sonucu elde edilmiştir. Annenin öğrenim durumunun annenin tutumu etkilemesi öngörülebilir bir sonuç olarak düşünülürken bu çalışmada zıt bir sonuç alınmıştır. Bu sonuç annenin öğrenim düzeyi ne olursa olsun anne tutumunun üzerinde bölgedeki çocuk yetiştirme kültürünün baskın olabileceğini düşündürmektedir. Çubukcu (2019) ilköğretim mezunu annelerin lise ve üniversite mezunu annelere göre daha fazla aşırı koruyucu tutum sergilediğini ve üniversite mezunu annelerin lise ve ortaokul mezunu annelere göre daha demokratik tutum sergilediğini tespit etmiştir. Balat (2007)'in araştırmasında ilköğretim mezunu annelerin lise ve üniversite mezunu annelerden daha fazla aşırı koruyucu ve sıkı disiplin tutumlarını benimsediği sonucuna ulaşılmıştır. Bülbül (2019) ise çalışmasında ilköğretim mezunu ve okuryazar olmayan annelerin üniversite mezunu olan annelere göre daha fazla aşırı koruyucu tutum sergilediğini tespit etmiştir. İncelenen çalışma sonuçlarına bakıldığı zaman bu çalışmanın sonucuna göre farklılık görülmüştür.

Araştırmanın sınırlılığı araştırmanın Diyarbakır İlinin Ergani İlçesinde bulunan Ergani Devlet Hastanesi Çocuk Gelişimi birimine yönlendirilen 3-5 yaş arası çocuklar ve annelerinden oluşmasıdır. Bunun yanında çalışmada ortaya konan bulgular ve sonuçlardan hareketle birtakım öneriler verilebilir. Çocukların okul öncesi eğitimden erken yaşlarda yararlanabilmesi için politikalar oluşturulmalıdır. Çocukların yaşlarına göre gelişimsel özelliklerine ve çocuklarla hangi yaşlarda nasıl iletişime geçileceğine ilişkin eğitimler verilmelidir. Bu eğitimlerde ebeveyn tutumlarının önemi aktarılmalı ve ebeveynlere çocuklar üzerindeki kilit rolleri hatırlatılmalıdır. Televizyon ve radyo gibi kitle iletişim araçlarından ebeveyn tutumları içerikli daha çok yayın yapılmalıdır. Ayrıca çok çocuklu ailelere çocuklarına karşı olan tutumlarını gözden geçirmeleri ve çocuklarına daha demokratik davranmaları önerilmektedir. Çocuğun gelişiminde ön önemli kişilerden olan annelerin tutumlarının incelenmesi için daha çok değişkeni içeren ve daha geniş ölçekte çalışmalar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Agarwal, S., & Alex, J. (2017). A comparative study between the parenting style of working and non-working mothers and their children's temperament on behavioural problems among school going children. *Indian Journal of Health and Well-being*, 8(11), 1335-1339.
- Alabay, E. (2017). Okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin ebeveynlik tutumlarının incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 156-174.
- Atabey, D. (2017). Anasınıfına devam eden çocukların annelerinin anne tutumlarının incelenmesi (Çorum İli Örneği). *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(1), 145-168.
- Aydoğdu, F., & Dilekmen, M. (2016). Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11 (2), 596-585.
- Babaroğlu, A. (2018). *Çocuk psikolojisi ve ruh sağlığı*. Ankara: Vize.
- Balat, G. U. (2007). İlköğretime başlayan çocukların anne babalarının çocuk yetiştirme tutumlarının okul öncesi eğitimden yararlanma düzeylerine göre incelenmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 32(143), 89-99.
- Başaran, Y. (2019). *Gelişimle ilgili temel kavramlar*. Ö. Gözün Kahraman., & S. Pekdoğan (Ed.), Çocuk Gelişimi I-II içinde (s. 1-20). Ankara: Nobel.
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology*, 4(1), 1-103.
- Baykul, Y., & Güzeller, C. O. (2013). *Sosyal bilimler için istatistik: SPSS uygulamalı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bayraktar, V., & Öğretir-Özçelik, A. D. (2019). 9-17 yaş arasındaki çocukların algıladıkları anne tutumlarının incelenmesi. Gölen. Z & Ateyeter. Y. (Ed.), Eğitim ve sosyal bilimlerde akademik çalışmalar sempozyumu bildiriler kitabı içinde (ss. 270-289). Ankara: Asos.
- Bee, H. ve Boyd, D. (2009). *Çocuk gelişim psikolojisi*. (Çeviren: O. Gündüz). İstanbul: Kaknüs.
- Begde, Z. (2015). *Öğretmen ve ebeveyn tutumlarının okul öncesi dönem çocuklarının problem çözme becerilerine etkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no:428907)
- Bronfenbrenner U (1979) *The Ecology of Human Development*. London Harward University Press.
- Burger, J. M. (2016). *Kişilik*. (Çeviren: İ. D. Erguvan Sarıoğlu). İstanbul: Kaknüs.
- Bülbül, N. (2019). *Okul öncesi eğitime devam eden 48-72 aylık çocukların rekabet stilleri ile çocuklara yönelik ebeveyn tutumları arasındaki ilişki düzeyi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no:205198)
- Büyüköztürk, Ş. (2004). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. NJ: Erlbaum.
- Çağdaş, A. & Şahin Seçer, Z. (2015). *Anne-baba eğitimi*. Ankara: Eğiten kitap.
- Çakırlı, N. (2017). *Anne-babaların çocuk yetiştirme tutumları ile 5-6 yaş aralığındaki çocukların özgüven düzeyinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Doğu Akdeniz Üniversitesi, Gazimağusa.
- Çetinkaya, B. (2016). *Çocuk ruh sağlığı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çetinkaya, B. (2016). *Çocuk ruh sağlığı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çubukçu, A. (2019). *48 – 72 aylık çocukların prososyal davranışları ile annelerinin prososyal davranışları ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no:601128)
- Dağgöl, H. C. (2016). *Okul öncesi dönem çocuklarının öz düzenleme becerileri ile ebeveynlerin çocuk yetiştirme stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Doğu Akdeniz Üniversitesi, Gazimağusa.
- Darling, N. (1999). Parenting style and its correlates. *Clearinghouse on Elementary and Early Childhood Education. Eric Digest*, 99-3.
- Dekking, F. M., Kraaikamp, C., Lopuhaä, H. P., & Meester, L. E. (2005). *A modern introduction to probability and statistics: Understanding why and how*. United States: Springer-Verlag London Limited.
- Demir, E. K. (2007). *Ebeveyn tutum ölçeği (ETÖ)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no:214208)
- Doron, H., & Sharbani, A. (2013). Parental authority styles of parents with attention deficit disorders (ADD). *Open Journal of Social Sciences*, 1(06), 43.
- Haapasalo, J., & Pokela, E. (1999). Child-rearing and child abuse antecedents of criminality. *Aggression and violent behavior*, 4(1), 107-127.
- Karasar, N. (2004). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Kaya Bağdaş, Ç. (2017). *Sosyal gelişim*. Ş. Öztürk Aynal (Ed.), Çocuk Gelişimi 2 içinde (s. 21-37). Ankara: Eğiten Kitap.

- Kolburan, G., Comert I.T., Narter M. & Izosen H. (2012), Parental attitude perception in adolescents by gender. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 47, 1299–1304.
- Kopko K. (2007) Parenting Styles and Adolescents. Ithaca, NY: Cornell University.
- Kulaksızoğlu, A. (2016). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi.
- Kuzgun, Y., & Eldeleklioğlu, J. (1999). Ana baba tutum ölçeğinin geliştirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 69-77.
- Lind, D. A., Marchal, W. G., & Wathen, S. A. (2006). *Basic statistics for business and economics (Fifth edition)*. United States: McGraw-Hill Companies.
- Maccoby, E. E. (1992). The role of parents in the socialization of children: An historical overview. *Developmental Psychology*, 28, 1006-1017.
- Mızrakçı, Ş. (1994). *Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına etki eden faktörler: demografik özellikleri, kendi yetiştirilme tarzları, çocuk gelişimine ilişkin bilgi düzeyleri ve çocuğun miszacına ilişkin algıları* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Oğuz, F., & Öğretir-Özçelik, A. D. (2019). *Diyarbakır İlinin Bir İlçesinde 17-18 Yaş Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumları ile Madde Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Çetinöz, E. (Ed.), Türkiye'de ve Dünyada Uyuşturucu ile Mücadele Bildiriler Kitabı içinde (ss. 85-100). Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Öğretir, A. D. (2004). *Pozitif düşünmeye dayalı grup eğitimi programının annelerin benlik algısı, eşlerine ve çocuklarına yönelik tutumları ile kendini denetleme becerisi ve otomatik düşünceleri üzerinde etkisi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no:205198)
- Öğretir-Özçelik, A. D. & Demircan, H. Ö. (2019). *Aile*. Öğretir-Özçelik, A. D. (Ed.), Çocuk Gelişimi içinde (s.269-300). Ankara: Pegem Akademi.
- Öğretir-Özçelik, A. D. & Şengün, G. (2019). *Ahlak gelişimi*. Öğretir-Özçelik, A. D. (Ed.), Çocuk Gelişimi içinde (s.85-114). Ankara: Pegem Akademi.
- Öğretir-Özçelik, A. D. (2017a). "Examination of social skills of preschools children in turkey", *European Journal of European Studies*, 3 (2), s.80-97.
- Öğretir-Özçelik, A. D. (2017b). Investigating and comparing the relationship between parental monitoring types and perceived parenting styles of the Turkish students, *International Journal of Human Sciences*, 14(1), 331-345.
- Öğretir-Özçelik, A. D. (2017c). The Comparative Analysis of the Perceptions of Parental Styles and Attitudes and Parental Attachment of University Students. *International Journal of Psycho-Educational Sciences*, 6(1), 23-35.
- Öğretir-Özçelik, A. D. (2018). *Hamel (hamburger erziehungsverhaltensliste für mütter) maternal attitude scale: validity and reliability study*, Deniz, Ü (Ed.), Current Trends in Pre-School Education -2 içinde, (ss. 1-12). Lambert Academic Publishing.
- Öğretir-Özçelik, A.D. ve Şıvkın, E. (2019). *Çeşitli sosyo-ekonomik düzeydeki anne tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Asya Studies Akademik Sosyal Araştırmalar, 9, 1-14.
- Özkardeş, O. & Yavuzer H. (2009). *Evlilik ve Çocuk*. Yavuzer, H. (Ed.), Evlilik Okulu içinde, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Özsoy ve Özsoy (2013) *Eğitim araştırmalarında etki büyüklüğü raporlanması* 5th World Conference on Educational Sciences. Roma.
- Özyürek, A., & Tezel Şahin, F. (2005). 5-6 yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 19-34.
- Pardeck, J. T., & Pardeck, J. A. (1989). Bibliotherapy: A tool for helping preschool children deal with developmental change related to family relationships. *Early Child Development and Care*, 47(1), 107-129.
- Privitera, G. J. (2015). *Statistics for the behavioral sciences (Second edition)*. United States: SAGE Publications.
- Ravid, R. (2011). *Practical statistics for educators (fourth edition)*. United States: Rowman & Littlefield Publishers.
- Richters, K.S. (2010). Child temperament, parenting styles, and internalizing and externalizing behaviors as part of a comprehensive assessment tool. The Graduate School University of Wisconsin-Stout.
- Ross, S. M. (2009). *Introduction to probability and statistics for engineers and scientists (fourth edition)*. Canada: Elsevier Academic Press.
- Roussas, G. (2007). *Introduction to probability (first edition)*. United States: Elsevier Academic Press.
- Sak, R., Şahin-Sak, İ. T., Atli, S. & Şahin, B. K. (2015). Okul öncesi dönem: anne baba tutumları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3). 972-991.
- Sayıcı, H., & Öğretir-Özçelik, A.D. (2019). *3 ve 4 Sınıf Devam Eden Çocukların Anne Tutumları ile Sosyal-Duyusal Beceri Algısı Arasındaki İlişki*. Kocaman, Ş. & Ulutürk, Y. (Ed.), 5.Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresi bildiriler tam metin kitabı içinde (ss.419-435). Ankara:Asos.
- Sezer, Ö. (2010). Ergenlerin kendilik algılarının anne baba tutumları ve bazı faktörlerle ilişkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 1-19.

- Sezer, Ö., & Oğuz, V. (2010). Üniversite öğrencilerinde kendilerini değerlendirmelerinin ana baba tutumları ve bazı sosyo demografik değişkenler açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(3), 743-758.
- Subaşı, D., & Öğretir-Özçelik, A. D. (2019) Ergenlerin Algıladıkları Anne Baba Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi, 7(1), 25-47.
- Şahin, F. T., & Özyürek, A. (2008). 5-6 yaş grubu çocuğa sahip ebeveynlerin demografik özelliklerinin çocuk yetiştirme tutumlarına etkisinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 395-414.
- Şahin, R., & Öğretir Özçelik, A. D. (2018). Suça sürüklenen çocuklar ile suça sürüklenmeyen çocukların algıladıkları anne baba tutumları ile ebeveyn bağlanma stillerinin karşılaştırarak incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(66), 384-400.
- Şanlı, D., & Öztürk, C. (2007). Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (32), 31-48.
- Şendoğdu, M. C. (2000). *Anaokuluna Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarının Anne Babalarını Algılamaları İle Anne Babaların Kendi Tutumlarını Algılamaları Arasındaki İlişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no:92917)
- Tezel Şahin, F. & Özyürek, A. (2008). 5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Demografik Özelliklerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6 (3), 395-414.
- Tok, C., & Öğretir-Özçelik, A. D. (2018). Ergenlerin ebeveyn bağlanma stilleri ile sosyal kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(58).
- Tokol, O. (1996). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden ve etmeyen 3-6 yaş çocuklarının gelişim özellikleri ve anne-baba tutumlarının karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no:53554)
- Tshotsho, N. (2015). The Effects of Bullying on Teenage Girls in Swaziland High Schools. *Journal of Education and Training Studies*, 3(6), 179-184.
- Wilcox, R. R. (2012). *Modern statistics for the social and behavioral sciences: A practical introduction*. United States: Chapman & Hall/CRC Press.
- Yavuzer, H. (2018). *Çocuk yetiştirmede farklı ebeveyn tutumları*. H. Yavuzer (Ed.), Ana baba okulu içinde (s.115-127). İstanbul: Remzi.
- Yavuzer, H. (Ed). (2016). *Ana baba okulu*. İstanbul: Remzi.
- Yoleri, S., & Taşdelen Karçkay, A. (2015). Okul öncesi aile katılımının ebeveyn tutumlarını yordayıcı etkisi. *Millî Eğitim*, 206, 121-134.
- Yörükoğlu, A. (2015). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Özgür.
- Yukay-Yüksel, M., & Yıldırım Kurtuluş, H. (2016). Okul öncesi dönemdeki 4-5 yaş grubu öğrencilerin benlik kavramı ve bağlanma stillerinin anne davranışları açısından incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5 (2). 182-195.